

від суду з метою пропущення річного строку, протягом якого може бути накладено адміністративне стягнення?

З метою забезпечення правильного й однакового застосування закону при розгляді справ про адміністративні корупційні правопорушення та деякі злочини, передбачені розділом XVII КК України, судьями районних судів та Апеляційного суду м. Києва пропонується:

1) обговорити дане узагальнення на нараді суддів судової палати з розгляду кримінальних справ Апеляційного суду м. Києва, копію узагальнення направити до Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ та до районних судів м. Києва;

2) провести семінарські заняття із судьями районних судів на тему: «Практика розгляду справ про адміністративні корупційні правопорушення та деякі злочини, передбачені розділом XVII КК України «Злочини у сфері службової діяльності та професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг».

**Узагальнення
практики розгляду районними судами м. Києва
та Апеляційним судом м. Києва
справ про обмеження цивільної дієздатності фізичної особи;
визнання фізичної особи недієздатною;
поновлення цивільної дієздатності фізичної особи;
встановлення над фізичною особою опіки та піклування;
призначення опікуна чи піклувальника**

О. В. Немировська,
суддя Апеляційного суду м. Києва

1. Аналіз статистичних даних

За статистичними даними районних судів м. Києва.

2012 рік

Категорія справ	Залишок	Надійшло	Розглянуто			
			Усього	З ухваленням рішення	Задоволено заяв	Залишено без розгляду, закрито
Справи про обмеження цивільної дієздатності, визнання особи недієздатною та поновлення цивільної дієздатності усього, з них:	438	497	335	305	299	60
Обмеження цивільної дієздатності	19	19	14	11	6	3
Визнання особи недієздатною	82	364	293	236	251	33

2013 рік

Категорія справ	Залишок	Надійшло	Розглянуто			
			Усього	З ухваленням рішення	Задоволено заяв	Залишено без розгляду, закрито
Справи про обмеження цивільної дієздатності, визнання особи недієздатною та поновлення цивільної дієздатності усього, з них:	174	593	553	389	384	67
Обмеження цивільної дієздатності	7	13	16	12	12	4
Визнання особи недієздатною	101	426	378	297	286	78

Перше півріччя 2014 року

Категорія справ	Залишок	Надійшло	Розглянуто			
			Усього	З ухваленням рішення	Задоволено заяв	Залишено без розгляду, закрито
Справи про обмеження цивільної дієздатності, визнання особи недієздатною та поновлення цивільної дієздатності усього, з них:	161	331	296	252	248	38
Обмеження цивільної дієздатності	8	10	8	8	8	2
Визнання особи недієздатною	102	282	284	236	234	24

Справи про поновлення цивільної дієздатності.

У 2012 р. надійшло – 3, задоволено – 1, без розгляду – 2. У 2013 р. надійшло – 13, задоволено – 6, без розгляду – 6, закрито провадження – 2.

У 2014 р. надійшло – 3, задоволено – 2, без розгляду – 2.

Статистичні дані про перегляд справ у апеляційному провадженні

У 2012 р. надійшло 5 справ про визнання особи недієздатною, з яких: 3 залишено без змін, 1 рішення скасовано та ухвалено нове, 1 рішення скасовано та закрито провадження по справі. У 2013 р. надійшло 11 справ, з них про визнання особи недієздатною – 9, обмеження цивільної дієздатності – 2, залишено без змін – 10 рішень, скасовано – 1. За 1 півріччя 2014 р. надійшло 6 справ, з них про визнання особи недієздатною – 2, про обмеження цивільної дієздатності – 3, поновлення цивільної дієздатності – 1, залишено без змін – 3 рішення, скасовано рішення та ухвалено нове – 3.

2. Законодавче врегулювання спорів зазначених категорій та застосування судами нормативно-правових актів (вітчизняного законодавства, міжнародно-правових актів, рішень ЄСПЛ тощо) та проблемні питання правозастосування

При розгляді справ зазначених категорій суди керуються нормами глави 2 розділу 4 ЦПК України, Закону України «Про психіатричну допомогу», ст. 36-42, 55-67 ЦК України, а також враховують роз'яснення щодо застосування законодавства у постанові Пленуму ВСУ №3 від 28.03.1972 р. «Про судову практику в справах про визнання громадянина обмежено дієздатним чи недієздатним».

Головною проблемою слід визнати застосування норм ч. 2 ст. 40 ЦК України, відповідно до якої якщо від часу виникнення недієздатності залежить визнання недійсним шлюбу, договору або іншого правочину, суд з урахуванням висновку судово-психіатричної експертизи та інших доказів щодо психічного стану особи може визначити у своєму рішенні день, з якого вона визнається недієздатною. З урахуванням системного тлумачення норм цивільного процесуального законодавства щодо обов'язку доказування та подання доказів, а також судової практики, доказування стану особи щодо можливості усвідомлювати значення своїх дій та керувати ними саме на час укладення правочину повинно мати місце лише в ході розгляду справи про визнання вказаного правочину недійсним. Від цієї обставини жодним чином не залежить визнання особи недієздатною на даний час. Особливості окремого провадження, в порядку якого особа визнається недієздатною в минулому часі, позбавляє можливості іншу сторону правочину, який оспорується, надавати свої докази щодо стану особи на час укладення договору та заперечувати проти доказів, які надає заявник, просити суд про виклик у судове засідання особи, яку просять визнати недієздатною.

Крім того, визнання особи недієздатною в минулому часі тягне за собою недійсність усіх юридично значимих дій, які вона вчиняла в цей період.

Тому доцільно внести зміни як до ст. 40 ЦК України, так і в п. 8 і 9 постанови Пленуму ВС України №3 від 28.02.1972 р.

3. Спірні процесуальні питання (заявники по кожній з категорій справ; підсудність; участь органу опіки та піклування; докази і доказування; порядок призначення експертизи та питання експертам тощо)

Із заявами про призначення опікунами до судів звертаються органи опіки та піклування в інтересах недієздатних осіб, самі родичі, які просять призначити їх опікунами, заклади – психоневрологічні інтернати, в яких знаходяться недієздатні особи. Органи опіки та піклування, звертаючись до суду із заявами про призначення опікунів, називали своє звернення іноді як заява, складена на підставі подання, іноді одразу зверталися з поданням. В окремих справах опікуни призначалися за заявою фізичних осіб, однак у ході розгляду справи органи опіки та піклування надавали свої подання.

Ухвалою судді Голосіївського суду від 19.12.2013 р. заяву Чудіновської О.С. про визнання особи недієздатною та встановлення опіки було повернуто заявнику, оскільки вона не перебуває у родинних стосунках з Бондар М.Я., а є її сусідкою. В ухвалі суддя посилався на норми ч. 3 ст. 121 та ст. 237 ЦПК України.

Ухвалою Святошинського суду від 20.05.2014 р. було повернуто заяву Святошинського дитячого будинку-інтернату про визнання особи недієздатною, оскільки суддя вважав, що Святошинський дитячий будинок-інтернат не належить до наведеного в ч. 3 ст. 237 ЦПК України переліку осіб, які можуть подавати такі заяви.

Потребують уваги випадки призначення другим опікуном. Серед справ про призначення другим опікуном судами першої інстанції не перевіряється виконання опікунських обов'язків першим опікуном, у зв'язку з чим виникла необхідність призначення другого опікуна. При цьому як органи опіки та піклування, так і суди уникають з'ясування дійсних обставин, підстав для звільнення раніше призначеного опікуна від повноважень.

У окремих випадках опікунами призначаються сторонні особи.

Найчастіше необхідність призначення другим опікуном пояснюється хворобою першого опікуна та неможливістю здійснення своїх обов'язків. У цих випадках також має вирішуватися питання про звільнення опікуна від повноважень.

Рішенням Голосіївського суду від 03.06.2014 р. було задоволено заяву Голоти М.І. про призначення Мороза М.М. опікуном недієздатної Голоти О.М. У даному випадку має місце звернення до суду із заявою про призначення опікуном сторонньої особи. Батько недієздатної особи посилався на те, що опікун недієздатної помер, а тому він просить призначити опікуном іншу особу – далекого родича без підтвердження родинних відносин.

Призначення другими опікунами без будь-якого обмеження призвело до ухвалення рішення Святошинським судом про призначення недієздатній особі 5 опікунів. Враховуючи норми ст. ст. 41 та 1184 ЦК України така ситуація може призвести до значної кількості судових спорів щодо розмежування відповідальності між опікунами та узгодженості їх дій, оскільки ЦК України це не визначено.

Районні суди переважно в попередньому судовому засіданні вирішували питання про витребування медичної документації, іноді питання про призначення експертизи вирішувалося в попередньому судовому засіданні без участі народних засідателів. Однак мають місце випадки призначення експертизи одноособово суддею на стадії відкриття провадження по справі. В окремих справах ухвали про відкриття провадження, зупинення провадження на час проведення експертизи та відновлення провадження взагалі відсутні. Поширені випадки призначення експертизи в судовому засіданні, яке проводиться без народних засідателів та без виклику прокурора. Таким же чином вирішується питання про залишення заяви без розгляду.

В ухвалах про призначення експертизи судами перед експертами ставилися питання: чи страждає особа на психічну хворобу; чи здатна особа розуміти значення своїх дій та керувати ними. Іноді вказували питання, чи потребує особа встановлення опіки.

Заочним рішенням Дарницького суду від 10.07.2012 р. було задоволено заяву Петухової Н.В. про визнання особи недієздатною та встановлення опіки. Судом було ухвалено заочне рішення, оскільки не з'явився в судові засідання представник Відділу опіки та піклування, хоча ухвалення заочного рішення передбачено лише для справ позовного провадження. В назві справи було вказано: заява Петухової Н.В. до Відділу опіки та піклування Дарницької районної в м. Києві держадміністрації, хоча в якості заінтересованої особи мав бути притягнутий орган опіки та піклування відповідного району м. Києва, яким є районна в м. Києві держадміністрація.

В окремих випадках суди допускають спрощений підхід до вирішення таких справ. Рішення про визнання недієздатними не підписані народними засідателями, ухвали про призначення експертизи постановлялися в судових засіданнях без участі народних засідателів, у журналах судових засідань у складі суду не вказано народних засідателів (Святошинський суд – ц/с 2о/759/6/14; 2о/759/195/13; 2о/2608/305/12; 2о/759/123/13; 2о/2608/205/12; 2о/759/222/14; 2о/759/209/13; 2о/759/121/13; 2о/759/294/13; 2о/759/436/13; ц/с №2о/759/53/13, 2о/759/16/13). Прокурор участі у судових засіданнях не брав, повідомлення йому не направлялися.

Натомість у справах про встановлення опіки у складі суду зазначено народних засідателів, однак підпису в рішенні немає, в журналі судового засідання також народні засідателі не вказані (ц/с №2о/759/373/13; 2о/759/386/13; 2о/759/301/13).

У справі за заявою Ружа В.В., зацікавлена особа орган опіки та піклування Дніпровської районної в м. Києві держадміністрації про визнання особи недієздатною та призначення опікуна (справа №2о/2604/180/2012), взагалі відсутній оригінал рішення суду із підписами судді та народних засідателів, міститься тільки копія, в складі суду прокурор не зазначений, хоча брав участь у судовому засіданні.

4. Вирішення судом питання про виклик фізичної особи, щодо якої розглядається справа про визнання її недієздатною (ч. 1 ст. 240 ЦПК)

Загалом суди першої інстанції за своєю ініціативою вказаних осіб не викликають. Однак у тих випадках, коли сама особа виявляє таке бажання, суди залучають її до участі у справі в якості заінтересованої особи та допитують у судовому засіданні.

По справі за заявою Корольової В.П., зацікавлена особа орган опіки та піклування Дніпровської районної держадміністрації про визнання особи обмежено дієздатною 10.06.2013 р. було ухвалено рішення, яким заяву було задоволено та визнано обмежено дієздатною Бережну Л.В. Вказана особа брала участь у судовому засіданні та просила заяву задовольнити.

По справі за заявою Бабіченко А.В., яка подана в інтересах неповнолітнього Степаніщева А.С., зацікавленими особами були визнані Степаніщев С.А. (особа, яку просила визнати недієздатною заявниця), його батьки Степаніщев А.Б. та Степаніщева Т.М., про визнання особи недієздатною, в судовому засіданні брали участь усі зацікавлені особи (а/с №2о/11/2013). Рішенням Печерського суду від 01.02.2013 р. у задоволенні заяви було відмовлено.

По справі за заявою Бикової А.С. про обмеження цивільної дієздатності зацікавленими особами були орган опіки та піклування Печерського району, особа, дієздатність якої просила обмежити заявниця – Болбас С.С., його дружина Угарова Л.В. Вказані особи були присутні в судовому засіданні та давали пояснення. Рішенням Печерського суду від 15.11.2013 р. у задоволенні заяви було відмовлено. Вказане рішення було залишено без змін ухвалою Апеляційного суду м. Києва.

Рішенням Деснянського суду від 15.04.2011 р. було задоволено заяву Васько Ф.Д. про визнання Васька Р.Г. недієздатним. Заступник прокурора Деснянського району подав апеляційну скаргу на вказане рішення, в якій вказував, що судово-психіатричну експертизу було проведено на підставі документів, Васько Р.Г. у судовому засіданні участі не брав, питання про його примусове направлення на експертизу не вирішувалося. Рішенням суду апеляційної інстанції від 12.02.2012 р. вказа-

не рішення було скасовано та ухвалено нове, яким у задоволенні заяви було відмовлено. Скасовуючи вказане рішення, суд апеляційної інстанції вказав, що відповідно до ст. 7 Закону України «Про психіатричну допомогу» заборонено встановлювати діагноз психічного розладу без психіатричного огляду особи, крім посмертно.

5. Випадки недобросовісної дії заявників (ч. 3 ст. 240 ЦПК)

У червні 2012 р. до Дніпровського суду надійшла заява Нужної Л.Д., в якій вона просила визнати недієздатною свою дочку Дружиніну О.І. у період з січня 1995 р. по січень 2010 р. та станом на теперішній час, встановити над Дружиніною О.І. опіку та призначити заявника опікуном. 18.06.2012 р. було відкрито провадження по справі та призначено судове засідання на 27.06.2012 р. Прокурор у судове засідання не викликався. У судовому засіданні 27.06.2012 р. було призначено судово-психіатричну експертизу, на вирішення якої поставлено питання: чи страждає Дружиніна О.І. психічними захворюваннями, чи здатна на даний час розуміти значення своїх дій та керувати ними, чи потребує встановлення опіки. Народні засідателі в складі суду були відсутні. У вересні 2012 р. справа була повернута з Київського міського центру судово-психіатричних експертиз до суду за листом судді. У судовому засіданні 31.10.2012 р. (також без участі народних засідателів) була призначена інша експертиза, на вирішення якої були поставлені додаткові питання: з якого часу Дружиніна О.І. страждає психічними розладами, чи могла в період часу з січня 1995 р. усвідомлювати значення своїх дій та керувати ними, яким чином особливості особистості позначилися на поведінці Дружиніної О.І. в період з січня 1995 р. Експертна установа була замінена на Відділення амбулаторних судово-психіатричних експертиз КП Київської обласної ради «Обласне психіатрично-наркологічне медичне об'єднання». Ухвалою суду від 01.03.2013 р. було призначено додаткову амбулаторну комплексну судову психолого-психіатричну експертизу, на вирішення якої поставлені питання щодо стану Дружиніної О.І. протягом 1995 р.

25.06.2013 р. по справі було ухвалено рішення, яким заяву задоволено частково. Визнано, що здатність Дружиніної О.І. протягом 1995 р. усвідомлювати значення своїх дій та керувати ними залежала від частоти, тяжкості та тривалості великих судомних нападів, під час яких та після яких не могла усвідомлювати значення своїх дій та керувати ними. В задоволенні заяви в частині визнання недієздатною та встановлення опіки відмовлено. На вказане рішення подана апеляційна скарга. Як видно з матеріалів справи, вказаний висновок потрібен для визнання недійсним шлюбу Дружиніної О.І., який був укладений у 1995 р.

У лютому 2012 р. Жураківська В.А. звернулася до суду із заявою, в якій просила визнати недієздатною свою матір – Голобородько В.А. та призначити її опікуном. У клопотанні заявника про призначення судово-психіатричної експертизи були поставлені питання щодо того, з якого часу хворіє Голобородько В.О. і з якого часу не може розуміти значення своїх дій та керувати ними. Після проведення експертизи заявником було подано уточнену заяву, в якій вона зазначила, що встановлення стану Голобородько В.А. з 2005 р. потрібно для визнання недійсним договору дарування, укладеного матір'ю 12.05.2006 р. Рішенням Шевченківського районного суду м. Києва від 12.07.2012 р. заяву було задоволено: визнано Голобородько В.О. недієздатною з 2005 р., встановлено опіку та призначено опікуна. Вказане рішення було оскаржено рідною сестрою заявниці – Жураківською Н.А. Як видно з матеріалів справи, в серпні 2012 р. Жураківська В.А. також звернулася до суду з позовом, в якому просила визнати недійсним договір дарування, укладений 12.05.2006 р. між Голобородько В.О. та Жураківською Н.А. За цим позовом було ухвалено рішення Шевченківським судом 23.10.2012 р., яким було визнано недійсним договір дарування. Рішення ґрунтувалося на рішенні про визнання Голобородько В.О. недієздатною від 12.07.2012 р.

Вказане рішення від 12.07.2012 р. було скасовано рішенням Апеляційного суду м. Києва від 16.04.2014 р. у частині визнання недієздатною Голобородько В.О. з 2005 р. і в цій частині в задоволенні заяви відмовлено, а в іншій частині – залишено без змін.

Ухвалою Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ від 09.07.2014 р. вказані рішення суду першої інстанції та суду апеляційної інстанції були скасовані, а заява була залишена без розгляду, з посиланням на те, що між Жураківською В.А. та Жураківською Н.А. існує спір щодо прав на квартиру, і роз'яснено Жураківській В.А. право подати позов на загальних підставах у порядку цивільного судочинства.

6. Строки розгляду справ та причини їх порушення

Строки розгляду справ дотримуються, однак у справах про визнання особи недієздатною тривалий час займає витребування медичної документації та забезпечення явки особи, яку просять визнати недієздатною, на експертизу. На час проведення експертизи провадження по справі зупиняється.

7. Рішення суду в справах зазначених категорій, зокрема зміст резолютивної частини

Резолютивна частина рішень складається з двох частин: визнати особу недієздатною та вказуються прізвище, ім'я, по-батькові, дата народження, іноді місце проживання недієздатної особи.

Вказівка про встановлення опіки не завжди вказується в резолютивній частині рішення. Щодо призначення опікуном також вказуються дані про особу, дату народження, іноді місце проживання.

Іноді немає вказівки – встановити опіку, відразу призначити опікуном.

Органи опіки та піклування в деяких районах надають до суду висновки про можливість призначення опікуном, в окремих випадках – подання.

У резолютивній частині рішення Святошинського суду від 21.11.2013 р. по справі за заявою органу опіки та піклування Святошинського району м. Києва в інтересах недієздатного Назаренка М.В. про поновлення цивільної дієздатності зазначено: «Заяву задовольнити частково. Відповідно до Висновку судово-психіатричної експертизи частково поновити в цивільній дієздатності Назаренка М.В.».

Потребує роз'яснення питання про притягнення в якості заінтересованої особи, яку просять визнати недієздатною.

В разі смерті особи, яку заявник просив визнати недієздатною, суди першої інстанції закривали провадження по справі, посилаючись на п. 6 ч. 1 ст. 205 ЦПК України. Така ситуація мала місце незалежно від того, чи була притягнута особа, яку просив визнати недієздатною заявник, в якості заінтересованої, чи ні.

Допускаються помилки щодо застосування ст. 65 ЦК України. При визнанні недієздатною особи, якій не призначався одночасно опікун, суди вказували про встановлення над особою опіки та передачу особи під опіку органу опіки та піклування. В рішенні Святошинського суду від 25.12.2012 р. у резолютивній частині вказано: «Призначити орган опіки та піклування Святошинської районної в м. Києві держадміністрації опікуном до встановлення опіки над недієздатною Маркіною Л.О.».

8. Визначення моменту визнання фізичної особи недієздатною в рішенні суду

Як правило, в резолютивній частині рішення не зазначається, з якого часу визнається особа недієздатною і діє загальне правило, встановлене в ст. 223 ЦПК України та ч. 1 ст. 40 ЦК України. Однак у тих випадках, коли це пов'язано з іншою справою, як правило, за позовами про визнання правочинів недійсними, особа визнається недієздатною в минулому часі.

Заявник Баранська Т.Л. звернулася до суду із заявою, в якій просила визнати її тітку Степанову П.П. недієздатною, встановити над нею опіку та призначити її опікуном. Рішенням Дарницького районного суду м. Києва заяву було задоволено – визнано Степанову П.П. недієздатною з 6 вересня 2006 р., встановлено опіку та призначено опікуна. Вказане рішення було залишено без змін ухвалою Апеляційного суду м. Києва від 16.07.2013 р. Оскаржуючи вказане рішення апелянт Марченко В.Л. зазначала, що вона є племінницею Степанової П.П., яка у 2007 р. подарувала їй квартиру. Суд апеляційної інстанції не взяв до уваги доводи апелянта щодо відносин між Степановою П.П. та заявником і вказав, що визначення дати визнання недієздатною потрібно саме з метою визнання недійсним договору дарування квартири на користь апелянта в 2007 р.

9. Пов'язаність цивільних справ про обмеження цивільної дієздатності фізичної особи, визнання фізичної особи недієздатною та поновлення цивільної дієздатності фізичної особи з вирішенням інших цивільних справ

Звернення до суду із заявою про визнання особи недієздатною за минулий період є способом встановити неможливість особи усвідомлювати значення своїх дій та керувати ними станом на час укладення правочину, який оспорується в позовному провадженні. Розгляд у такому порядку свідчить про недобросовісність заявника, оскільки питання про стан особи на момент укладення правочину має бути предметом перевірки в справі про визнання правочину недійсним з урахуванням усіх даних по справі.

У лютому 2013 р. Івасенко С.В. звернувся до Голосіївського суду із заявою, в якій просив визнати його батька Івасенка В.М. недієздатним з березня 2012 р., посилаючись на те, що батько страждає хронічним психічним розладом, в результаті чого не може усвідомлювати значення своїх дій та керувати ними, в зв'язку з чим він уклав 03.05.2012 р. договір довічного утримання з Іщенко Н.М. В ухвалі про призначення експертизи судом першої інстанції було поставлено на вирішення також питання про психічний стан Івасенка В.М. у березні-квітні 2012 р., однак відповіді на ці питання експертами дано не було. Після проведення експертизи заявником було уточнено заяву, і він просив тільки визнати Івасенка В.М. недієздатним з дня ухвалення рішення та встановити опіку. Рішенням Голосіївського суду від 09.10.2013 р. заяву було задоволено та визнано недієздатним Івасенка В.М. без зазначення дати та встановлено опіку.

10. Ухвалення рішення про передачу опікунам особи, до якої застосовувалися примусові заходи медичного характеру в порядку статей 94, 95 КК України

Вказаних рішень не ухвалювалось.

11. Інші спірні питання

Слід роз'яснити судам можливість оскарження рішення суду в апеляційному порядку особою, яка була визнана недієздатною внаслідок психічного захворювання або її представником.

По справі за заявою Каспришина Д.Б. про визнання особи недієздатною, встановлення опіки та призначення опікуна рішення Дарницького суду від 07.10.2013 р. було оскаржено Каспришиним Б.С. Ухвалою Апеляційного суду м.Києва від 24.12.2013 р. рішення залишено без змін.

Питання про призначення опікунами потребує роз'яснення щодо можливості призначення сторонніх осіб, без встановлення та підтвердження їх родинних відносин, але за заявою родича недієздатної особи.

Рішенням Голосіївського суду від 03.03.2014 р. було задоволено заяву Олькени Л.О. (1924 р.н.), в якій вона просила призначити опікунами її недієздатного сина сторонніх осіб – Шибасву В.В. та Нікітіну Т.Г.

Призначення другими опікунами без обмеження її кількості та без обґрунтування такої необхідності також свідчить про спрощений підхід до судів до розгляду вказаної категорії справ. Судами зовсім не перевіряється необхідність призначення другими опікунами, можливість здійснення першим опікуном своїх обов'язків, не перевіряється ступінь родинних відносин, місце їх проживання. Якщо перший опікун не може здійснювати свої обов'язки, він має бути звільнений від їх виконання, а опікунство скасовано.

Рішенням Святошинського суду від 08.01.2013 р. за поданням органу опіки та піклування Святошинської районної в м. Києві держадміністрації було призначено недієздатному Степури В.М. опікунами: Скребцову Н.М., Скребцову А.О., Скребцову К.А., при тому, що раніше опікунами вже були призначені Степура Г.Г. та Скребцов Т.О. Таким чином, у недієздатного стало 5 опікунів.

Правильним є рішення Святошинського суду від 30.05.2013 р., яким було відмовлено у задоволенні заяви Павлишина Л. А., зацікавлені особи: Рябова І.О., орган опіки та піклування Святошинської районної в м. Києві держадміністрації, про призначення його другим опікуном, оскільки в цьому немає потреби і подання на нього орган опіки та піклування не складав. Вказане рішення було залишено без змін ухвалою Апеляційного суду м.Києва від 11.09.2013 р.

Рішенням Святошинського суду від 18.06.2014 р. було задоволено заяву органу опіки та піклування Святошинської районної в м. Києві держадміністрації та призначено над недієздатним Литкіним М.Д. опікуном Грінник Т.А., яка є громадянкою Білорусії, має посвідку на тимчасове проживання в Україні, не є родичем чи близькою людиною недієздатного (ц/с 20/759/240/14).

Також рішенням Святошинського суду від 18.06.2014 р. Грінник Т.А. була призначена опікуном Шаменко О.Д., якій також вона не є родичем (ц/с 20/759/241/14).

Рішенням Святошинського суду від 29.03.2013 р. було задоволено подання органу опіки та піклування та призначено другим опікуном недієздатної Палубок Г.М. громадянина США Палубок В.І., який постійно проживає в м. Сарасота, штат Флорида, США. При тому, що недієздатному вже призначено опікуна Палубок Д.П.

Суди першої інстанції слід орієнтувати на вирішення питання про заміну попереднього опікуна, якщо він не може чи не хоче виконувати покладені на нього обов'язки і після цього призначити іншого опікуна, а не призначити недієздатній особі двох та більше опікунів, навіть якщо між ними відсутній конфлікт.

Вирішуючи питання про призначення недієздатній особі одразу двох опікунів, між якими є конфлікт, суди першої інстанції не з'ясовують причини такого

конфлікту та не перевіряють дані про особи опікунів, хоча в майбутньому це призведе до інших спорів.

Слід визнати правильною практику органів опіки та піклування, які одночасно вирішують питання про звільнення попереднього опікуна від опікунських обов'язків (у тому числі в зв'язку зі смертю) та просять призначити іншого опікуна в порядку ст. 236-241 ЦПК України. Зокрема, орган опіки та піклування Дніпровського району м. Києва. Також в цьому порядку вирішується питання про припинення піклування над неповнолітнім.

Рішенням Дніпровського суду від 17.02.2014 р. було задоволено заяву органу опіки та піклування Дніпровського району м. Києва та припинено піклування Бондаренка Д.А. над неповнолітнім Бондаренком А.О., оскільки він не виконував належним чином покладених на нього обов'язків.

Прикладом правильного вирішення спору щодо призначення опікуном є справа за заявою органу опіки та піклування Дніпровської районної в м. Києві держадміністрації, зацікавлені особи Лебедев В.І. та Лебедев О.І. про призначення опікунами над недієздатною Максимовою З.М. Рішенням Дніпровського суду від 01.07.2013 р. було частково задоволено заяву органу опіки та піклування та призначено опікуном Лебедева О.І., а в призначенні Лебедева В.О. – відмовлено. Ухвалюючи рішення по справі, суд першої інстанції повно встановив всі обставини по справі та дав їм відповідну оцінку й обґрунтував свій висновок.

У районних судах м. Києва склалася різноманітна практика при вирішенні справ за заявами про поновлення дієздатності.

Рішенням Святошинського суду від 15.04.2014 р. було відмовлено у задоволенні заяви Дончук М.А., зацікавлені особи: органи опіки та піклування Святошинської районної в м. Києві держадміністрації та Дончук О.В. про поновлення дієздатності Дончук О.В. Причиною для відмови судом було зазначено, що згідно з висновком судово-психіатричної експертизи Дончук О.В. страждає на легкий психічний розлад, що впливає на її здатність усвідомлювати значення своїх дій та керувати ними, у зв'язку з чим вона потребує не опіки, а піклування.

Разом з тим рішенням Святошинського суду від 21.11.2013 р. було частково задоволено заяву органу опіки та піклування Святошинської районної в м. Києві держадміністрації про поновлення дієздатності Назаренка М.В. Судом було частково поновлено в цивільній дієздатності Назаренка М.В., що теж є помилкою.

До Оболонського суду надійшла заява від Київського психоневрологічного інтернату, в якій заявник просив поновити дієздатність Тімкова С.А., посилаючись на те, що рішенням Святошинського суду від 06.10.2008 р. його було визнано недієздатним, але в даний час його стан значно покращився. У Висновку судово-психіатричної експертизи зазначено, що Тімков С.А. страждає на легку розумову відсталість, наявні психічні порушення істотно впливають на його здатність усвідомлювати значення своїх дій та керувати ними, потребує піклування. 14.12.2012 р. Оболонським судом було ухвалено рішення, яким визнано Тімкова С.А. обмежено дієздатним відповідно до ст. 36 ЦПК України.

Зокрема, ухвалюються рішення про відмову в задоволенні заяви, оскільки відповідно до висновку експертизи особа має психічний розлад, хоча він впливає тільки на здатність усвідомлювати значення своїх дій та керувати ними. За таких обставин особу слід було визнати обмежено дієздатною. Має місце часткове поновлення дієздатності, що не відповідає нормам закону.

Рішенням Печерського суду від 15.05.1997 р. Дмитрієвську А.Ю. було визнано недієздатною. Рішенням Деснянського суду 04.10.2012 р. попереднє рішення було скасовано і вказану особу було визнано обмежено дієздатною. В листопаді 2013 р. Дмитрієвська А.Ю. особисто звернулася до суду

із заявою, в якій просила скасувати рішення про визнання її обмежено дієздатною та поновити її дієздатність, зазначаючи, що вона та її мати вважають, що її стан здоров'я поліпшився. Рішення Деснянського суду від 15.01.2014 р. заяву було задоволено – скасовано рішення суду та поновлено повну цивільну дієздатність заявника. В основу рішення судом першої інстанції було покладено лише пояснення заявника, піклувальника та довідку лікаря Київської міської психоневрологічної лікарні №2, в якій вказано, що заявник перебуває на обліку, його відвідує лікар, приймає лікарські засоби. Питання про призначення експертизи взагалі не обговорювалося.

Спірні питання, які потребують роз'яснення

Чи може бути в порядку поновлення дієздатності визнано особу обмежено дієздатною?

Чи можливе визнання недієздатним у минулому часі?

Чи може заявник просити про призначення опікуном іншу особу (а не себе)?

Якими є підстави призначення другим опікуном або відразу кількох опікунів?

Чи може бути опікуном громадянин іншої держави, який проживає за кордоном?

Яким є правильне формулювання резолютивної частини і які дані про особу недієздатного та опікуна слід зазначити?

Чи потрібно ставити на вирішення експертам питання про потребу в опіці? Чи слід окремо зазначити про встановлення опіки, і зокрема коли опікун не призначається?

Чи слід вказувати про встановлення опіки, але без зазначення опікуна, коли немає подання органу?

Чи може бути опікуном зовсім стороння особа?

Чи слід притягати особу, яку заявник просить визнати недієздатною, в якості заінтересованої?